

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นผลสะท้อนคุณภาพของคนในสังคม อันเป็นผลจากการอบรมบ่มนิสัยในครอบครัว สถาบันการศึกษา ตลอดจนได้รับกระบวนการขัดเกลาและประสบการณ์ในสังคมที่ดี ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมิได้มุ่งเฉพาะการเพิ่มพูนทางความรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรม ดังนั้นคุณธรรม จริยธรรมจึงเป็นสาระสำคัญที่มุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ คือให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 มาตรา 22, 23, 24 (กองพัฒนาการศึกษา นอกโรงเรียน. 2543 : 1) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 5)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 21) ก็มีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษา คือมุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นคนไทย โดยมุ่งปลูกฝังผู้เรียนให้มีลักษณะ ที่พึงประสงค์ ด้วยการเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำรงชีวิต และ ในมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก ในมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ยักระบุไว้ว่าให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 20) อีกทั้งวิสัยทัศน์ ของการศึกษาไทยคือการทำให้คนมีชีวิตที่ดี เก่ง มีความสุข เป็นการแสดงให้เห็นว่า ได้ให้ความสำคัญ กับชีวิตที่เป็นคนดีมาเป็นอันดับแรก ซึ่งคุณธรรมของคนดีที่สำคัญข้อหนึ่งคือ ความกตัญญูกตเวที ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า นิमितฺตํ สาธุรูปนํ กตญญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี

ความกตัญญูเป็นจุดแข็งของสถาบันครอบครัวไทยมานานแสนนาน (สุกัญญา สุจฉายา. 2546 : 78) ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามทั้งหลายของคนไทยล้วนแต่มีความกตัญญูเป็นที่ตั้ง สำคัญและเป็นไปเพื่อรักษาและส่งเสริมให้คุณธรรมข้อนี้ให้คงมีอยู่ในโลกอย่างแน่นแฟ้น (พระธรรม โกศานจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). 2536 : 2) ไม่ว่าจะเป็นพิธีไหว้ครู เพื่อให้ศิษย์ได้รำลึกถึงพระคุณของครู ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ตน พิธีบวชเพื่อให้ลูกชายได้มีโอกาสได้ทดแทนพระคุณบิดา มารดาให้ได้เห็นชายผ้าเหลืองเพื่อนำไปสู่สรวงสวรรค์ พิธีรดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์เพื่อเป็นการ

รำลึกถึงบุญคุณของผู้อาวุโส ผู้สูงอายุที่ได้อบรมเลี้ยงดูเรามา และไม่เพียงแต่ชาวไทยเราเท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับความกตัญญูต่เวที

ชาวจีนเองก็รับเอาความเชื่อจากบรรพบุรุษในลัทธิขงจื้อที่มีคำสอนเน้นในเรื่องความกตัญญูต่เวทีต่อพ่อแม่และบรรพบุรุษด้วยเช่นกัน (เสรี พงศ์พิศ. 2538 : 36) ซึ่งสุพัตรา สุภาพ (2545 : 37) ไสว มาลาทอง (2542 : 1 - 2) และพนัส หันนาคินทร์ (ออนไลน์. 2546) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า จริยธรรมที่ควรยกย่องเป็นสิ่งแรกที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบันคือ ความกตัญญูต่เวที

ดังนั้นจึงควรปลูกฝังคุณธรรมข้อนี้ในทุกสถาบันตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับชาติ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นระยะแห่งการกระชับสิ่งที่ได้ไว้ในเด็กเล็กให้แน่นแฟ้นมั่นคงกับเป็นระยะแห่งการรับสิ่งใหม่เข้ามาอย่างรวดเร็ว การอบรมในวัยนี้จึงควรมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาสีที่ติดที่เด็กเล็กได้รับมาแต่เริ่มต้น ไม่ให้บดพร่องพร้อมกับการให้เด็กรู้จักเลือกรับสิ่งที่ควรรับต่อไป โดยเด็กวัยรุ่นควรได้รับการอบรมเพื่อให้เกิดคุณสมบัติ คือกตัญญูต่เวที (พระธรรมญาณมุนี. 2514 : 23)

ความกตัญญูต่เวทีนี้ ถ้าขาดหายไปจากโลกเมื่อใด โลกจะมีปัญหามากขึ้น จะมีความทุกข์ มีความเดือดร้อน สายสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย กับลูกหลานจะขาดหายไปเพราะไม่มีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ ความดีงามก็จะหายไปด้วย (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) 2536 : 5) สังคมไทยในปัจจุบันกำลังละเลยคุณธรรมข้อนี้ เนื่องจากวิถีชีวิตคนในสังคมสมัยใหม่มุ่งเอาชนะและช่วงชิง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการและมุ่งแสวงวัตถุเป็นสำคัญ ตามอุดมการณ์ทุนนิยมมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ความเอื้ออาทร การพึ่งพาอาศัยกัน การกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงถูกละเลยวัฒนธรรมใหม่กดทับ ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ไม่ว่าจะเป็นการที่ลูกขาดความกตัญญูต่อพ่อแม่ ลูกศิษย์ไม่ยำเกรงครู ศาสนิกชนไม่สนใจในคำสอน ผู้น้อยไม่เคารพผู้ใหญ่ ผู้คนไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (สำลี รักสุทธี. 2546 : 118) คนขาดจิตใจที่มีคุณธรรมเพราะไม่เชื่อไม่เห็นว่าการทำความดีเป็นจริง (พระนวกะ สุรวังโส. ออนไลน์. 2546)

ซึ่งปัญหาทั้งหลายทั้งปวงเกิดจากความไม่รู้บุญคุณ ไม่มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณนั่นเอง เป็นผลให้สถาบันครอบครัวแตกสลาย คนชราถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมากกลายเป็นภาระของสังคม (ณัฐกฤต ดิษฐวิรุฬห์. ออนไลน์. 2545) ทางกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงได้นำเสนอนโยบาย “ลดภาษีลูกกตัญญู” เพื่อลดหย่อนภาษีให้แก่บุตรที่มีภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบุพการีของตน และบุคคลซึ่งมีภาระต้องเลี้ยงดูผู้พิการเพื่อส่งเสริมและจูงใจให้ประชาชนคอยดูแลอุปการะบิดามารดาและผู้พิการของสังคมมากขึ้น (ลดภาษีลูกกตัญญู. 2546)

จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 5) ดังนั้นครอบครัวน่าจะมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมด้านนี้ การมีสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวเกิดจากการที่คนในครอบครัว ได้มีเวลาอยู่ร่วมใกล้ชิดกัน ดังนั้นการประกอบอาชีพของคนในครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์กับการมีเวลาใกล้ชิดกันและมีสัมพันธภาพภายในครอบครัว ซึ่งความสำคัญของครอบครัวนี้ สุม นอมรวีวัฒน์ (2537 : 57) กล่าวว่าความกตัญญูรู้คุณและตอบแทนผู้มีพระคุณเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่เรียนรู้ได้จากครอบครัว ดังนั้นแบบอย่างที่ดีภายในครอบครัวจึงมีความสำคัญมากต่อการพัฒนา คุณธรรมและวัฒนธรรม และท่านปัญญาชนทักทิกู (2533 : 193) กล่าวว่า ตัวอย่างย่อมติดกันได้ พ่อแม่ต้องทำตัวอย่างให้ลูกของตนเห็นว่าตนมีความกตัญญูกตเวที อีกทั้งความใกล้ชิดและการมีสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่กับบุตร

จากความสำคัญของความกตัญญูกตเวทีในสังคมไทย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่า คนไทยในปัจจุบันมีความกตัญญูกตเวทีที่มากน้อยแค่ไหน โดยผู้วิจัยได้สอนเรื่องของศาสนา ความกตัญญูกตเวที ให้แก่นักเรียน โรงเรียนมัธยมวัดเขาสุทิม จึงเป็นเหตุให้เลือกที่จะศึกษา ความกตัญญูกตเวทีในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมวัดเขาสุทิม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะเป็น การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้ปกครอง และสัมพันธภาพภายในครอบครัว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาความกตัญญูกตเวที ของนักเรียนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมวัดเขาสุทิม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวกับความกตัญญูกตเวทีของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมวัดเขาสุทิม จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางให้กับครู ผู้ปกครอง และบุคคล ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงบทบาทของตนเองที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมในด้านความกตัญญูกตเวที ให้กับเยาวชนของชาติ อันจะส่งผลให้เยาวชนเหล่านั้นเป็นบุคลากรที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการช่วยลด ปัญหาของสังคม ช่วยพัฒนาให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยม วัดเขาสุทิม จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2555 จำนวน 232 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยม วัดเขาสุทิม จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2554 จำนวน 147 คน คำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane. 1973 : 1088 ; อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ์. 2534 : 13 - 14) และกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 95 % และความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม ± 0.05

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพของผู้ปกครอง ประเภทของครอบครัว การไปวัดทำบุญ การรักษาศีล 5 และการนั่งสมาธิ

2.1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย

- 1) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้ปกครอง
- 2) สัมพันธภาพภายในครอบครัว

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความกตัญญูตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมวัดเขาสุทิม จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

2.2.1 ความกตัญญูตเวทีต่อบุคคล

2.2.2 ความกตัญญูตเวทีต่อสถาบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ความกตัญญูตเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณและการแสดงพฤติกรรมการตอบแทนพระคุณต่อบุคคลหรือสถาบันที่ทำประโยชน์หรือความดีต่อตน โดยการตอบแทนนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของ อาจเป็นการกระทำหรือคำพูดก็ได้ แต่จะต้องอยู่บนหลักพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะวัดความกตัญญูตเวทีต่อสิ่งที่ควรแสดงความกตัญญูตเวที 2 ประเภท คือ

1.1 ความกตัญญูตเวทีต่อบุคคล หมายถึง ความรู้คุณและการแสดงพฤติกรรมการตอบแทนพระคุณต่อพ่อแม่ พี่น้อง ผู้ปกครอง ผู้อาวุโส ครู - อาจารย์ เพื่อน และบุคคลในสังคมที่ทำประโยชน์ต่อตนและส่วนรวม โดยมีพฤติกรรมดังนี้

1.1.1 แสดงความเคารพทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งกาย วาจา ใจ

1.1.2 เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน

1.1.3 คอยดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระของผู้มีพระคุณ

1.1.4 ไม่สร้างความเดือดร้อน และไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสีย

1.2 ความกตัญญูทวนเวทิต่อสถาบัน หมายถึง ความรู้คุณและการแสดงพฤติกรรม การตอบแทนพระคุณต่อโรงเรียน ครอบครัว ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยมีพฤติกรรม ดังนี้

1.2.1 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

1.2.2 ทำนุบำรุง ให้ความช่วยเหลือตามกำลังและความสามารถ

1.2.3 รักษาเกียรติยศ นำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน และประเทศชาติ

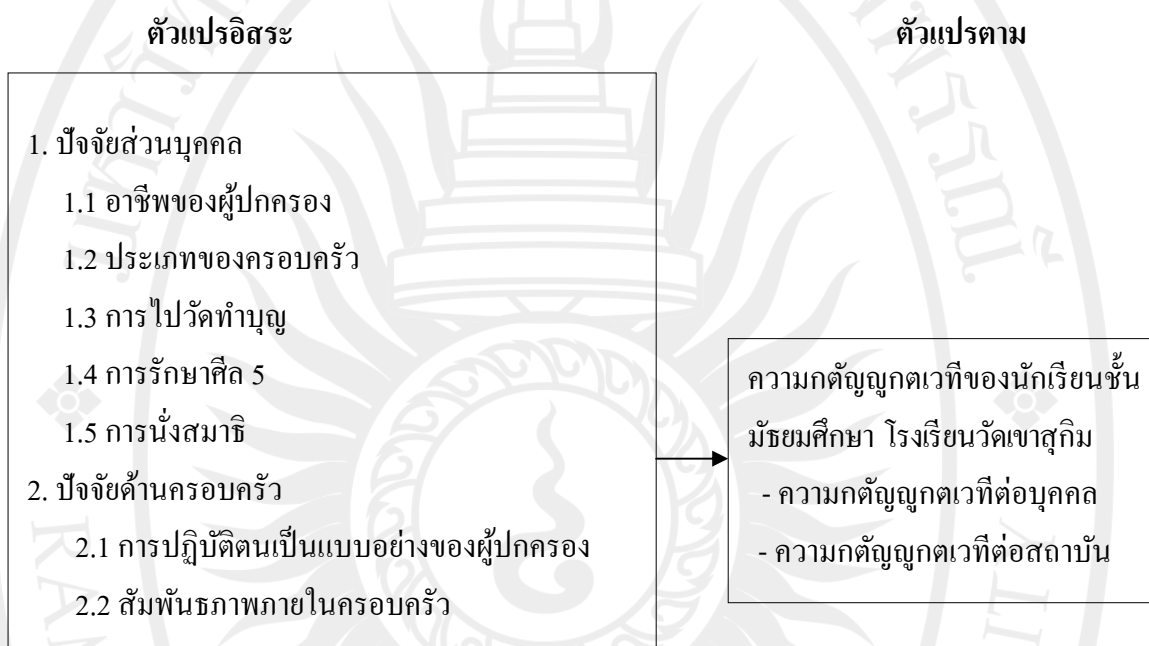
1.2.4 แสดงความเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

2. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้ปกครอง หมายถึง การแสดงออกของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ได้อบรมสั่งสอนนักเรียนด้วยการกระทำและคำพูดในเรื่องของความกตัญญูทวนเวทิต่อสถาบัน โดยทำตนเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้เห็นอยู่ประจำด้วยการให้ความเคารพ เชื่อฟังและคอยดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือต่อญาติผู้ใหญ่ บุคคล และสถาบันที่ทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและส่วนรวม

3. สัมพันธภาพภายในครอบครัว หมายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่มีเวลาใกล้ชิดสนิทสนม มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันด้วยความเข้าใจ มีความไว้วางใจกัน มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในบ้านและนอกบ้าน มีการอบรมสั่งสอน ให้ข้อคิด ข้อเตือนใจในเรื่องคุณธรรม การใช้ชีวิตประจำวัน และมีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกันด้วยการไปวัดฟังเทศน์ เพื่อส่งเสริมความเป็นคนดีมีศีลธรรมให้เกิดขึ้นกับคนในครอบครัว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวทเพื่อหาตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลกับความกตัญญูทเวทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีประเภทของครอบครัวต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน
3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีการไปวัดทำบุญต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีการรักษาศีล 5 ต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน
5. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีการนั่งสมาธิต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน
6. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้ปกครองต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน
7. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวต่างกันจะมีความกตัญญูทเวทที่แตกต่างกัน